

Zsonda Márk**A MAGYAR LESZÁRMAZOTTAK FELKUTATÁSÁÉRT ARGENTÍNA MISIONES TARTOMÁNYBAN VÉGZETT TEREPMUNKA BESZÁMOLÓJA**

KKM KLEBELSBERG ÖSZTÖNDÍJ

2019. JULIUS - SZEPTEMBER

Tartalomjegyzék

Az összefoglaló jelentés célja.....	1
A misionesi kutatómunka megvalósítása.....	1
Az “elfeledett” argentinai magyar közösségek	2
Szakirodalmi és tudományos előzmények	3
Kitűzött kutatási célok	3
A kutatási terület sajátosságai.....	3
A kutatóút megtervezése	4
A kivándorlási hullámok meghatározása (ideje, társadalmi rétegzettsége, okai)	6
A közösség kialakulásának folyamata és a terepi jelenlét hatása a közösségszerveződésre	8
A magyar telepesek származási helyének megállapítása	10
A magyar leszármazottak által lakott területek meghatározása a provinciában	10
A kulturális jellemzőik felvázolása.....	11
Kialakul, kialakulhat-e egy „Misionesi magyar kultúra”	12
A közösség beágyazása a provincia kulturális – politikai szövetébe	13
A kutatómunka általános eredményei	14
Kutatási eredmények és azok további hasznosítási lehetőségei	18
Hivatkozott művek/ konferenciaanyagok.....	19
Médiaanyagok /hiperhivatkozások.....	19

Az összefoglaló jelentés célja

A közel két hónapos terepmunka eredményeinek, további felhasználhatóságának, társadalmi hasznosságának bemutatása.

A misionesi kutatómunka megvalósítása

A szakirodalmi hivatkozások száma igen csekély a terület magyar diaszpórájára vonatkozóan, gyakorlatilag egy mondatos említés található feltételezett magyar leszármazottakról.

A terepkutatás módszertana jelen esetben az idő rövidege miatt inkább az etnográfiai mint az antropológiai résztvevő megfigyelés módszertanára épült. A kutatás során interjúk készültek, spanyol nyelven. A fő kérdéskörök a családok európai és argentinai történetével, a megtelepedés és a vegyesházasságok közötti időszakokkal, a vegyes házasságok és a kultúraátformálódásának kérdéskörével foglalkoztak.

Az “elfeledett” argentinai magyar közösségek

Argentína területén eddig Baroliche, Cordoba, Buenos Aires, Rosario voltak azok a helyek ahonnan rendelkezünk (akár naprakész) adatokkal a magyarokról, magyar szervezetekről, ezek aktivitásáról. Ezen szervezetek az argentinai ernyőszervezet tagjai (AMISZ), így a kontinentális is (LAMOSZSZ)

Az “elfeledett magyarok közé” tartozott a chacoi magyarság. Chaco a magyar tudományos élet látóterébe 2013 után került, ugyan korábban Chacóról, főleg a megtelepedés idejéből Torbágyi és Kesserű is tesz említést. Kesserű a követségek titkos jelentései kapcsán ír róla.¹ Mindkettő említés roppant érdekes, de mutatja Chacoból sem lehetett terepmunka, személyes jelenlét nélkül információt nyerni, a rendkívül szerényes levéltári - irodalmi adatok miatt. Átfogó tudományos munka, tanulmány csak a KCSP és MIKES kutatóútjaimon (2013-18), valamint az ebből kiinduló, a SKENZENNEL együtt végzett kutatások során (2015) született. (ZSONDA 2015, SÁRI 2016)² Elszórtan chacoi aktivitásokról is említést tesz az onnan küldött spanyol nyelvű hírek alapján pár évente az Argentinai Magyar hírlap, valamint a pár évtizeddel ezelőttiig néhány évente kijáró egyházi küldöttség. Ezen látogatások mind a mai napig aktívan élnek a terület magyarjai között. Az információk kiegészíthetőek voltak a buenosi magyar papi hagyatékokban fellelhető egy-egy vonatkozó sorral, esetleg levéllel, amit a kilátogató lelkészek hagytak hátra. A néhány forrás, a közösség 100 éves történetének egy időszakából, közelebbről a vendéglátó család életéről tanúskodik.

Szóbeszéd szintjén volt információ a Mendozai magyarokról, főleg mert a GANZ az 1970-es években munkásokat küldött oda akik évek múlva visszatérőben beszéltek arról, hogy hallottak honfitársaikról. Voltak próbálkozások, hogy Buenos Airesből felvegyék a kapcsolatot a kinti magyarokkal, hiszen elvéve a magyar nagykövetséget megkereste egy-egy leszármazott, de ez csak terv szintjén maradt. 2016-17 során végzett MIKES program keretében sikerült lokalizálnom a magyarok és leszármazottaik területeit, családjait, alapszintű tudományos dokumentációt elvégezni, A megtalált leszármazottak segítségével szerveztünk közösséget, amely napjainkra két csoportot és aktivitási formát megtestesítve dolgozik, fejlődik, és amelyek jelenleg az intézményesülés középső szakaszában: a pozíciók és felelősségi területek kialakulásának fázisában vannak.

Misiones tartomány volt a legrosszabb helyzetben. Nem elég, hogy gyakorlatilag, - mint Mendozában is - itt sem tudtak egymásról a leszármazottak csak családon belül (egyenes ági rokonság, unokatestvérek szintje), misionesről valóbban csak párelszórt említést találunk,

¹ KESSERŰ 2003.

² ZSONDA 2015; SÁRI 2016.

főleg az 1930-40-es évek adataira hivatkozva.³ Le kell szögezni, ez nem az említett kiváló szerzők és munkáik hiányossága miatt van így, hanem mert nem kutatták ebben a három provinciában még a leszármazottakat sohasem. Jelen kutatásom a Klebelsberg Ösztöndíj keretén belül a MIKES programban végzett villámlátogatás és megelőző adatszerzésen kívül az első átfogó alapkutatás a területről. Ezzel gyakorlatilag, ha az első kivándorló magyarok érkezési idejéről számolunk, körülbelül 140 év adósságát pótoljuk.

Szakirodalmi és tudományos előzmények

Misiones tartományról eddig nem volt információnk a tudomány, az államigazgatás számára is “fehér folt” volt a terület.

2016-ban a MIKES program keretében töltöttem 20 napot Corpus Christiben, ez volt az első szervezett kutatóút, az első kapcsolatfelvétel a lassan másfél évszázada kint élő magyar leszármazottakkal. Ekkor csak arra volt időm, hogy az első pár magyar családot megkeressem, egy közösség magot létrehozzak ott Corpus Cristi központtal, valamint a mostani expedíció kivitelezési lehetőségével kapcsolatban adatokat gyűjtsek. Jelenlegi expedíciónak tehát csak a korábbi rövid kutatóutam szolgált alapjául, semmilyen más információ nem állt rendelkezésemre. A latin - amerikai magyar emigrációt tárgyaló szakirodalomban Torbágyi Péter említi, hogy éltek, élhettek magyarok Misionesben, könyvében. A többi magyarok lakta provinciában is inkább legendaként tartották számon az ezen a területen élő honfitársainkat.

Kitűzött kutatási célok

Utazással együtt kéthónapnyi (tehát nettó 1 hónap 2 hét) kutatóutam reális céljaként a következőket határoztam meg:

- felkutatni az összes elérhető forrást (névjegyzékek, kamarai összeírások, censusok, internetes források stb.), majd azt felhasználva
- meghatározni merre élnek a misionesi magyar leszármazottak a provinciában
- van-e egy központjuk, vagy olyan körülhatárolható terület, ahol kiemelkedő sűrűségű a magyar leszármazottak száma
- meghatározni a kivándorlási hullámokat (ideje, társadalmi rétegzettsége, okai)
- meghatározni a származásuk helyét (Magyar Királyságon belül, ha lehet megye szinten, későbbi utód állam területét stb.)
- milyen a kulturális állapotuk
- a 2016-os munkám után felálló közösség fejlődésének iránya
- kialakul, kialakulhat-e egy misionesi magyar kultúra, beszélhetünk-e erről

A kutatási terület sajátosságai

Misiones egy szubtropikus provincia, amelyet három ország ölel körül Paraguay, Brazília, és Uruguay. A provincia természeti értékei miatt (egybefüggő őserdő részek, indián, jezsuita, spanyol kulturális örökség) kedvelt turisztikai célpont, de ennél jelentősebb az, hogy itt termelik meg a Yerba mate - t amely a paraguay és argentin hagyomány és közösségteremtő

³ TORBÁGYI 2009. a Miklós – Vér forrásanyagára hivatkozva a Dosztál, Tóth, Kulcsár családokat említi meg, és Corpus Cristi falvat. (im. 101. oldal). Az alapos szerző a posadasi alkonzulátus 1912-es anyagait is megtalálta a levéltárban, s munkájában közli létrejöttének tényét (im.: 166. oldal).

erő legjelentősebb eleme. Itt van a jezsuiták által fejlesztett de indián hagyományokon alapuló Yerba feldolgozás központja amelynek képviselője a dél-Amerika szerte híres Pipore feldolgozó üzem. Az agrártartomány fő terménye is a yerba, így a magyarok által termelt produktumok jelentős része ehhez kapcsolódik.

Misiones tartomány elhelyezkedése.
 Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Misiones_tartom

A geográfiai jellegzetessége okán különös biztonsági előírások élnek a provincián belül, sok hatósági ellenőrző pont van hiszen a drog és kábítószer áramlás fő útvonalán fekszik, főként, mert a Paraná folyó a tartományi határ, amely az említett tudatmódosító szerek (és alapanyagaik) “Selyem útja” Dél- Amerikában, innen kerül “exportálása” a tengerentúlra is. Az általam bejárt területeken semmilyen különleges gond nem akadt a közbiztonsággal, vagy az abból fakadó biztonságérzettel.

A téli időszaktól kifolyólag nem kellett különösen tartani az amúgy megszokást igénylő de csodálatos, és sajnos visszaszoruló félben lévő állatvilág okozta „kellemetlenségektől” - csípések, marások. Kisebb problémát a téli vakáció alatt megvalósuló utazások jelentették, mivel ebben az időszakban az argentin társadalom igen mobil, nagy távolságokat küzdenek le rokonlátogatások és kirándulások alkalmával, ezért különösen sok egyeztetést igényelt egy-egy találkozó, interjú kivitelezése. A nagyvárosok fejlettek, rendezettek, a vidéki, falusi - tanyasi környezet az őserdő jelenléte, az utak, infrastruktúra az Európában megszokottól eltérő, megszokást igényel.

A kutatóút megtervezése

A provincia területe 29 801 km² (majdnem 1/3-al több, mint a szomszédos Szlovéniáé), népessége 1 189 446 fő (2015).⁴ A magyar leszármazottak - akiket korábbi utam alatt megismertem - segítségével, valamint szabadon kutatható argentinai, és általam hozzáférhető adattárak, polgármesterek, nyilvántartások anyagaival, a internetről nyert adatokkal kiegészítve, igyekeztem valamilyen típusú személyes elérhetőségig eljutni. A személyes találkozás után interjúkészítéssel esetleg lehetőség nyílik információkat gyűjteni egykori magyar családok felől. Mindezek alapján megterveztem az kutatóút útvonalát, és logisztikáját (szállás, készlet kiegészítési pontok, valutaváltási helyek, stb.). Az nyilvánvaló volt, hogy az első napokban több információra van szükségem Corpus Cristi és Santo Pipo falvak területén élő magyar leszármazottaktól a munka tovább folytatásához.

A főbb hátráltató tényezők amellyel a kutatás során szembesültem:

- a trianoni utódállamok, valamint az Argentin állami adminisztráció által többször felismerhetetlen szintig elírt - családnevek

⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Misiones_tartom%C3%A1ny, valamint <http://www.misiones.gov.ar/>

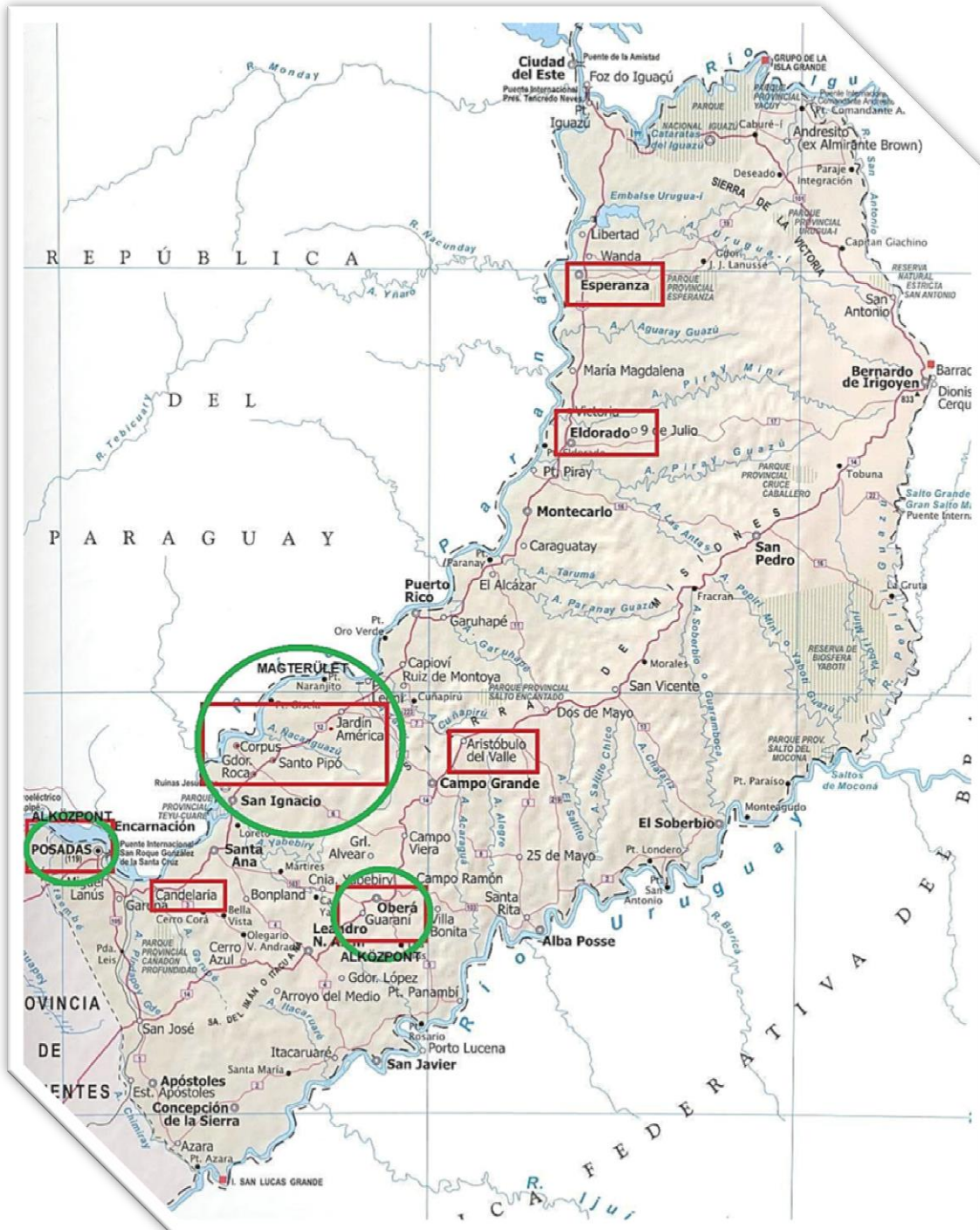
- a provinciában sokan élnek 50- 200 hektáros tanyákon távol egymástól, nehézkes kapcsolatfelvétel, internet, telefon híján
- a családokon belül jelentős az információhiány: a néha 140 év szóbeli hagyományozódású családi emlékezet számára nehezen átívelhető időszak, valamint a paraszti/ cselédi társadalom jellegzetességeiből fakadóan a telepések nem meséltek hazájukról gyermekeinknek, az átélt borzalmak elfojtása miatt sem.
- a trianoni utódállamok negyedik generációs magyar leszármazottai a hivatalos (román, ukrán) papírjaikból kiindulva nem magyarnak tartották magukat, abban az esetben ha már nincsenek a szóbeli hagyományozódás során örökölt információjuk családjuk történetéről
- a 140-100 év elszigeteltség és a szétszórtság miatt sokszor a hiányzó családi adatok miatt nem tartották meg magyarságukat (más egyesületekhez csatlakoztak), vagy elfojtották magukban efféle igényüket
- idegenekkel szembeni bizalmatlanság, amely főleg a városokban tapasztalható, és közbiztonsági okokra vezethető vissza
- soha nem készült semmilyen nyilvántartás az itteni magyarokról
- a magyarok sem ismerték a többi, lakóterületüktől távolabb élő honfitársukat már a megtelepedés idején sem

A kutatás technikai kivitelezése - miként látható a később közölt táblázatban is - a következő logikát követte. Misinesi érkezésem előtt már megterveztem a Copus Cristi - Santo Pipo - Gobernador Roca kutatás 1. fázisát, és a logisztikát. Itt eltöltött pár hét alatt, nem csak fenti települések és a környékükön lakó és lokalizált leszármazottakat kerestem fel, készítettem az interjúkat, hanem a Oberában végzendő kutatás 1. fázisát is megterveztem, megszerveztem. Oberában a hasonló feladatok, azaz a leszármazottak személyes felkeresése és azonosítása mellett megkezdtem a POSADAS kutatás 1. fázisának a megtervezését, az adatok felkutatását, a leszármazottak lokalizálását, ezzel egy időben a Corpus - Santo Pipo - Gobernador Roca háromszög ismétlődő kutatásának tervezését, s így tovább.

Ez a módszer segített abban, hogy egy területen legalább kétszer tudjak járni, úgy, hogy a kutatásaim között hetek telnek el, így növelve az esélyét annak, hogy esetleg a korábban meghiúsult interjúk megvalósulhatnak. Ez az évek alatt kialakított módszer segít minimalizálni a nem résztvevő megfigyelésen alapuló, hanem a rövidebb (pár hetes- hónapos) kiszállásra épülő terepmunka- alapú kutatás adatvesztéseinek mérséklését.

A kivándorlási hullámok meghatározása (ideje, társadalmi rétegzettsége, okai)

A legjelentősebb telepese csoport kb. az 1880-1914 közötti időszakban érkezett Buenos Airesen, vagy Brazílián, Paraguayon keresztül a területre.

Misiones provincia térképe. A forrásban (link) megjelölt eredeti térképet módosítottam a jelölésekkel, feliratokkal. A magyarok lakta „Magterület” és az „Alkőzpontok” a provinciában (zöld kör), és a kutatót telepések (piros négyzet) lokalizált magyar leszármazottakkal (lásd még az eredményeket bemutató táblázatot!)

Javában a Magyar Királyság központi, de periférikus részeiből is útra keltek, kiemelkedő számban képviselik magukat a földművesek, és kétkezi munkások. Új hazájukban az állami szabad földek (ami itt 50 ha, de akár 100 ha is lehetett családonként) rendelkezésre álltak, ki kellett irtani az őserdőt, helyét termővé tenni, és megkezdeni rajta a termelést, felépíteni minden a túléléshez szükséges infrastruktúrát. Vannak adataim (Kulcsár család), hogy a harmadik generáció idős tagjában ma is elevenen él, hogy nagyszülei barlanglakásokról és mélyszegénységről beszéltek neki kiskorában, amelyhez képest a misionesi őserdőben és a (mező)gazdasági lehetőségekben (is) reményteljesebb jövőt láttak, mint otthon. A hazatelepülés lehetőségét a világháború kitörése vette el.

Még mindig jelentős számban de az első telepes csoporthoz képest kevesebben érkeztek a területre a két háború közötti időszakban. Szintén paraszti sorból és a munkások közül kerestek sokan új életet, de már egy – egy orvos és tanár is volt közöttünk, csak úgy, mint szakképzett mesterember (ács, kőműves stb.). Munkájukat (pl. Candelaria településen a fahíd, a főtér kialakítása, első malom, stb.) ma is számon tartják, ugyancsak az Irmay doktor tevékenységét, aki vélhetőleg az első szakképzett sebész volt a provincia területén, vagy legalábbis ezen a felén.

A II. világháború után már kevesebben gyarapították a magyarok számát, főként hazánk kommunista megszállása elől menekülve, legtöbbször kerülő és közvetett úton kerültek új hazájukba. Érdekes, hogy sok viszontagság és belső argentinai vándorlás után magasabb társadalmi rétegekek képviselői is érkeztek erre a területre. A magyar történelmi arisztokráciából a legérdekesebb találkozásom Tolnai Festetics grófnővel volt. A magyart (értő és beszélő, de földrajzi elzártsága miatt nem gyakorló) grófnővel folytatott spanyol nyelvű beszélgetésünk alatt képet kaphattam az arisztokrácia megpróbáltatásairól is, miként jutottak európai menekülttáborokon keresztül Argentínába és kerültek évekkel később, mint munkások Misionesbe, ahol lassan, évtizedek alatt megteremtették maguknak újból az egzisztenciát – ha az otthonihoz fogható nem is – és boldogulást. Jelenlétük vonzott más polgári és nemesi családot is, persze nem életvitelszerű itt tartózkodásra. Évekkel ezelőtt a Magyarországot pár évesen elhagyó grófnő hazánkban is járt, de a hazatérést már nem követte több látogatás bizonyos okok miatt, így nincs jelenleg kapcsolat az egyenes ágú itthoni és kinti rokonok között.

A klasszikus kivándorlási hullámok közé sorolható az (1956-os forradalom és szabadságharc után általában) 1957-re megérkező bevándorlók, akik nem minden esetben válhattak telepessé, mert továbbálltak a hely még mindig igen hiányos infrastruktúrája miatt. 1957-ben néhány „új magyar” érkezett a területre, köztük egy újabb orvos (Kerényi), aki meghatározó és igen megbecsült tagja lett a régióknak, szakértelme miatt. Ezen időszakban szintén megfordult a területen Luthor, aki főleg a katolikus magyarokkal tartotta a kapcsolatot. A korabeli állapotokat és a magyarság szétszóródását érzékelteti, hogy Luthor a magyar dél-amerikai diaszpóra jelentős, a népköztársaság külügyi jelentéseiben is rendszeresen szereplő alakja⁵ sem ismerhetett túl sok magyar Misionesben, hiszen sem Buenos Airesben, sem az általa látogatott többi provinciában nem beszélt róla, mi több, a róla képződött jelentések sem taglalnak ilyesmit. Ebből is látszik az általa is elért magyarok nem

2

⁵ KESSERŰ (2003)

tudtak kicsit messzebb élő honfitársaikról. Luthor a helyi elbeszélések szerint Gobernador Roca településen is járt, nevezetesen a Tompos családnál, de az onnan 15-20 kilométerre élő corpusi családok között ismeretlen volt már neve. Talán elszórva a provinciában 10-15 fő maradhatott meg 1957 után s alapíthatott családot. Nem győzöm hangsúlyozni, a ma, Corpus – Posadas útvonal ami bő 2 óra autóval, akkor 3 nap volt; a Corpus - Gobernador R. távolság pedig fél nap, hiszen az erdőn és irtásföldeken nem tudtak csak lóval menni, nagyokat kellett kerülni a járható csapásokat keresve. Szintén ki kell emelni, még több leszármazott van, akit az időhiány miatt nem volt módomban személyesen felkeresni.

Az ezt követő időszakból csak egy, a rendszerváltás után érkező magyar családról tudok, így gyakorlatilag lezártnak mondható a misionesebe irányuló migráció 1957 után.

A közösség kialakulásának folyamata és a terepi jelenlét hatása a közösségszerveződésre

Amint a 2016-os tapasztalat is mutatta, megjelenésem és a magyarok szisztematikus felkeresése elindított egy folyamatot, amely hatására feléledt a leszármazottakban az igény és szándék a találkozásra, ez együttlét és a leszármazási identitás emocionális megélésére. A Santo Pipo és Corpus Cristi településen élő magyarok aktív közösséget hoztak létre. Az elmúlt két évben nem csak a számukra átélhető ünnepeket és megemlékezéseket tartották meg (március 15, augusztus 20, június 4.), hanem szolidaritottak olyanokkal is amiről csak az egyik ~56-os magyartól, vagy napjainkban egyéb forrásból hallottak (1956 szabadságharc és forradalom). A jeles napok és ünnepi szokások pedig a húsvét, karácsony leginkább amit megtartanak magyar elemekkel, 6-16de ez, valamint a többi jeles nap elhagyása a klimatikus viszonyokhoz való adaptáció és a szokásrend átalakulásával magyarázható.

<i>neve / hol</i>	<i>castellan neve / (értelmezési) neve magyarul</i>	<i>ideje</i>
Jardin America	Fiesta Provincial de Colectividades Las Raíces /A nemzetalkotó telepések származási kultúrájának ünnepe	évente október
Obera	Fiesta nacional del inmigrante / A telepések nemzeti ünnepe	évente szeptember első felében
Posadas	Fiesta Nacional del Inmigrante en Posadas/ A nemzetalkotó telepések származási kultúrájának ünnepe	minden évben szeptember 6-16 között

Fentiekén kívül meghatározó és nagy presztízsértékű Argentín nemzeti ünnepen és eseményen is részt vesznek programokkal, bemutatóval, ahol „Magyar Közösségként” (Colectividad Húngara) képviseltetik magukat, mint a május 25, július 9, a Zászló Ünnepe, a város alapításának évfordulójának ünnepe. A „mindennapi” aktivitás a legtöbbször hétfégi, vagy egy-egy születésnap köré csoportosuló összejöveteleken érhető tetten, amikor egymástól tanulnak, táncolnak, főznek, ruhát varrnak stb. Kiténik mindezekből, hogy egy - egy évben igen komoly készülést, és szervezést igényel ez a féle aktivitás egy fiatal közösségtől. Ami előre mutató, hogy mindennek előtt emocionális megfontolásból és kultúraszeretetből teszik mindezt, az egyetlen de talán legfontosabb mozgatóerő a szervezők részére az, hogy a magyar és helyi közösség kiemelt megbecsülését élvezhetik ingyenes, társadalmi munkájukért. Ez egy alapvetően falusi társadalomból származó embernek a legnagyobb erőt adja. A korosztályi bontását tekintve elmondható, hogy a régebbi közösségekhez képest több a fiatal.

életkor	15-30 évesek	30-55 évesek	55-70+ évesek
arányuk	1/4	2/4	1/4
betöltött pozíció	2 ifjúsági vezető karakter	(3 vezető karakter) 1 vezető (Tóth) az egész közösség vezetője, és a C.Cristi - Gob. Ra, Santo Po magterület vezetője; + (1-1) vezető karakter (László, Németh) az alközpontokban;	tanácsadói karakterek
aktivitás	30% aktivitás	50% aktivitás	20% aktivitás
A fejlődő közösség 2019. augusztusi állapota szerint			

A fentiekből látszik, hogy a fiatal - középkorú csoportok dominanciája van meg főképpen, amely segít lendületben tartani a fejlődés dinamikáját, és rugalmassá teszi a csoportot, a fiatalokban éledő revival - mozgalom miatt utánpótlás tekintetében is derűlátásra ad okot. A belső érték a “munkás-dolgos” jelzővel illelhető, ami szintén egészségesnek mondható, hiszen a pozíciók elfoglalása és kiosztása is ez alapján történik.

Az évek alatt fejlődött lélekszámban is csoport de mára a központi területen (Corpus Christi, Santo Pipoban mintegy 70-80 fő gyűlik össze és több mint 100 fő a környékhez tartozó virtuális közösségekben van, akik messze élnek, valamiért nem tudnak részt venni a programokban, de a modern technika nyújtotta lehetőségekkel élve napi szinten tartják a kapcsolatot.)

Az expedíció során felfedezett területeken főként Posadas, Obera térségében már most lett annyi magyar leszármazott, hogy kialakult két alközpont. Így három 1+ (1+1) központról beszélhetünk [lásd térkép] (amelynek harmincas – kora negyvenes éveikben járó női vezetői vannak):

- a hagyományosan “magyar területnek” nevezhető Corpus Cristi - Santo Pipo - Gobernador Roca háromszög, a magyarok egyik kirajzási területe, (ezt nevezem Magterületnek, súlya kb. 50%-nyi)
- Posadas főváros (alközpont), ahová már a tanulni vágyó, vagy munkás és értelmiségi réteg vándorolt
- Obera, (alközpont) ami nem csak Misiones de Argentína egyik kulturális központja, itt emlékeznek meg minden évben nemzetalkotó telepések származási kultúrájáról, a főváros Posadas mellett egy igen fontos kulturális és gazdasági színtér. A magyarok itteni jelenléte emeli a teljes argentinai magyarság presztízsét! Nem véletlenül a második hívják a várost: „Capital Nacional del *Inmigrante*”

Kétségtelen, hogy a kutatás nélkülözhetetlen szikrát adott a magyar leszármazottaknak nem csak a közösségalkotásban, hanem aktivitásuk megtartásában is. Többször elkísért egyik – másik tag a gyűjtőútjaimra, emiatt szembesülhettek maguk is a hasonló családtörténetekkel és traumákkal (a nem ismert magyarországi élet, kivándorlás, a dél-amerikai területeken való kóborlás – új haza keresése, életfeltételek megteremtése, kaláka és összefogás stb.) mint amit családjuk átélt. A legnagyobb megdöbbenést kísérőimben mégis az életutak párhuzamosságai jelentették (múltjukról nem szívesen beszélő szülők-nagyszülők, csak magukat tudták magyarnak a területen, romantikalizálódó magyarságkép) és a korábban ismeretlen magyarok létezésének tudatosodása (családnevek, konkrét személyek). A kutatómunka tehát három szinten:

- magával a megvalósulásával – a fizikai jelenléttel;
- a munka hatására növekvő csoporttal;
- a származás azonosság és életút hasonlóság tudatának felszínre hozásával és összekötő ereje által is hozzájárult a közösség megalakulásához, fejlődéséhez.

A magyar telepések származási helyének megállapítása

Nem minden esetben lehetséges meghatározni a családok hovatarozását, ennek okai a személyes dokumentumok és a családtörténet elbeszélés alapú hagyományozódásának nem meglétében keresendő. Körülbelül negyede - ötöde tudja csak honnan származik a családja jó esetben, de a meglévő papírok segítségével csak, ami sokszor téves következtetéseket enged levonni, hiszen nem biztos, hogy az irat kibocsájtási helye a lakhelyet is jelentette egyben, ha erre szöveges rész nem enged direkt következtetni. A szűkítést legtöbbször csak a Magyar királyság tagországait, részeit illetően lehet megtenni (Erdély, Bánság, Felvidék, vagy Partium).

A magyar leszármazottak által lakott területek meghatározása a provinciában

Egy teljesen ismeretlen provinciáról van szó, amelyhez egyetlen adalék a saját, 2016-os párnapos ottlétem, és az azóta elvégzett előkutatásaim.

A következő logikából indultam ki: amennyiben itt a kutatásaim alapján legfeljebb 25 év kellett a fakitermelés után az első 5 év után termőre forduló yerba leszedéséhez, és az elmondások szerint 50-70 év a gazdasági megerősödés eléréséhez, vélhetőleg a családok kezdetben egy helyben maradtak és nagy számúak voltak. Ennek okai a kétkezi munka magas igénye, a gépesítés elmaradása. Ezután az első generáció felnőtté válása valamint a 2

generáció megszületésekor, (inkább) fiatal felnőtté válásakor történt meg a nagyobb arányú szétköltözés, ami egyféle kiszóródást is jelent. A lassú gazdasági növekedés pedig a távolabbi településeken is megvalósítható továbbtanulást is jelentette, ami a további szóródást eredményezte. Ezt megerősítették interjúim során is, hiszen pontosan behatárolható volt, hogy az első telepések leszármazottai az 1950-es évekre szétköltöznek. Ugyan megvan a központ (Corpus Christi) mégis a kirajzás és a vegyes házasságok olyan jelentős erőt adnak, hogy az egymásra utaltsági kényszer megszűnte után nem csak a kaláka, mint szociális - gazdasági rendszer szűnik meg, de a szomszédolás, sőt a nemrégiben megalapított (értesüléseim szerint hivatalosan nem bejegyzett) Magyar Klub is eltűnik alig egy évtized alatt..

A szétraajzás miatt kialakultak újabb területek ahol nőtt (az egymást nem ismerő, egymásról nem tudó) magyar leszármazottak száma, ez pedig a Főváros (Posadas) és Obera volt, amely mind munka, mind megélhetés és tanulmányok terén is lehetőségeket jelentettek. Ma ezeket alközpontoknak tartom. Vezetőik kifejezetten jó viszonyt ápolnak a Központi rész (magterület) magyarságával. A kapcsolattartásban a chat-applikációk segítenek. Érdekes jellemzője az alközpontoknak, hogy általában a nagycsaládok uralják. Itt meg kell jegyezni, a misionesi (és Argentin) emberek számára fontos a leszármazás számontartása. Több család könnyen fel tud sorolni 100-200 élő rokont, éves szinten nem ritkák a 70-100 fős találkozások, főleg ünnepek alkalmával. Ha azt vesszük, mintegy 40-50 családdal számolhatunk a régióban, és jóval a még mindig magas gyereklétszám alá kalibrálva számolunk a növekvő érdeklődéssel a családi eredet iránt (amit az iskola és az argentin nemzetpolitikai rendszer is támogat) a elköltözők, érdektelenek levonásával potenciálisan az összállomány mintegy 20- 30% -val kalkulálunk akkor is „nagy” számot kapunk. A kérdés, mennyire tudják majd a vezetők mint utánpótlást megszólítani őket, meddig jelent kitörési és önmegvalósítási lehetőséget a vidéki közösségek számára az egyesületi lét és aktivitás, mennyire tudják bevonni a magyar kulturális erőter szocializációs folyamataiba. A korra reflektáló programok, és megfelelő kommunikáció esetén van némi esély a derűlátásra.

A kulturális jellemzőik felvázolása

A viszonylag régi, 1880 - 1920 közötti kivándorlók alkotta réteg természetesen az utánpótlás hiánya, a korai vegyes házasságok, és a magyarországi kapcsolatok megszűnése, a központi intézmény (magyar ház) hiánya miatt elég korán bekövetkezett a nagyobb mértékű asszimiláció. Ennek ellenére a 2016-után sikerült feléleszteni a tulajdonképpen végig meglévő, de szunnyadó magyarság tudatot, vagy legalábbis kötődni vágyódást az anyaországhoz: főként emocionális alapjai vannak, valamint Argentin kulturális sajátosságokból is fakad. Bővebben:

- azok a családok, akik számon tartották származásukat, ők szerették volna megismerni történetüket, kultúrájukat, de erre nem volt lehetőség
- nem volt kapcsolatuk más magyarral a provinciában, annak a gondolatával, hogy egyedül élnek ilyen messze az anyaországtól nem jöhetett létre az az közösségi létből fakadó bátorító érzés, amely lendületet adhatott volna kultúrájuk megélésében, rokonkeresésben, további magyar leszármazottak keresésében
- Az utolsó 30 évben megindult Argentínában is a nemzetalkotó népek származási kultúrájának tisztelete, megünneplése. Ennek során nem csak a telepések “colonos”

kultúrájáról emlékeztek meg, hanem az argentin társadalom és közösség, “nemzet” létrejöttéről is

- mivel a többi telepes (német, japán, lengyel stb.) nagyobb számban és látványosabban voltak jelen a magyar leszármazottak mindig irigykedtek, hogy ők maguk rejtőzködnek, nem tudnak megmutatkozni (vagy egyedül álltak ki az ünnepen és egyedül képviselték a magyar kultúrát, mint Festetics grófnő)
- Az európai leszármazás ma is presztízs értékű, főleg mert hazánk telepeseiket, de nem gyarmatosítókat adó ország volt.
- A származási országok ünnepén való részvétel presztízserő, kohézió teremtő

A magyar közösség kulturálisan most formálódik, ehhez megvan egy kanonizációs hely és egy közösségi mag, mely együttesen hozza /hozhatja létre a „misionesi magyar kultúrát”.

Kialakul, kialakulhat-e egy „Misionesi magyar kultúra”

Kutatásaim szerint ellenben a *chacoi – magyar zárványkultúrával* amely jellegzetességeiről itt (ZSONDA 2015⁶) nem volt egy központi kultúra formáló és kanonizáló erő.⁷ Jelen állapot szerint a magyar kultúra misionésben a családi emlékezeten és gyakorlaton keresztül élt tovább, ami lehetett aktív (gyakorlatban lévő) és passzív (szunnyadó tudás) is.

A vegyes házasságok már a 2 generációtól elkezdődtek, emiatt hamar a kevert nyelv, majd castallan nyelvhasználat került előtérbe. Vannak családok, ahol csak annyi maradt meg a felületes szemlélő számára, hogy tudatosan azonított és gyakorolt magyar hagyományokkal, szokásokkal, identitással nem rendelkeznek, ám mélyebb interjúk során kiderül, több kulturális elemet is megőriztek (gasztronómia, egyes gazdálkodási, népi gyógyászati módszerek).

A chacoi közösség számára is ez teremtette meg a saját kultúra kialakulásának lehetőségét.⁸ Misionésben is a következők figyelhetők meg. Az eddigi családi gyakorlatokban megőrzött kulturális elemek most egy koncentrált helyen, a magyar közösség összejövetelein kulminálnak. a prezentációk alkalmával (állami, vendég előtti prezentáció, stb.) a közösség tagjai be akarják mutatni magyarságukat, amelyhez fel akarják használni a megörökölt magyar, magyaros, magyarnak vélt kulturális örökséget is. Mivel közösségben, nem egyénileg akarják bemutatni identitásukat, emiatt szükségszerű “próbákat tartani” amely folyamatai lévén a közösség tagjai, jelenlévők eldöntik ezt megfelelőnek tartják, avagy nem. ebben a folyamatban szilárdul meg az a képlet, melyet nevezhetünk a misionesi magyar kultúrának is.⁹ (Erre példa lásd: [LINK](#) és itt: [LINK](#))¹⁰

⁶ [ZSONDA 2014. Település és építészet a chacoi magyaroknál](#), ZSONDA 2019.

⁷ 2019. 06. 27. . “Sigue los pasos de los inconosidos/ incognitos Húngaros (y sus descendientes) en Argentina Előadás, SZTE

⁸ 2019. 05. 07. Globalización y la diáspora húngara en (el) Chaco (la cultura húngara – chaqueña junto a la globalización)”

⁹ ZSONDA 2019. 2019. 09. 06. UNIVERSITÄT WIEN, „FOLYTONOSSÁG ÉS MEGSZAKÍTOTSÁG”, ELŐADÁS BÉCS

¹⁰ valamint LUKÁCS 2017.május 14.

jelenség/hatás	Chaco	Misiones
magyar egyesület	a telepesek mindennapi gyakorlatban lévő, hagyományozott, magyarok által gyakorolt kulturális elemek kanonizációja több évtized alatt 1932-től	a telepesek 3-4. generációjának, a magyar leszármazottaknak az évtizedek, évszázad alatt a családok által megőrzött kulturális elemek kanonizációja napjainkban 2016-
külső hatások a kultúra létrejöttének idején	Zárványkultúra, külső hatásoknak ellenálló; provincializáció; globalizáció (megkésett, szűrt); magyarországi magyar hatás napjainkban	a családok által megőrzött és a hosszú idő alatt modifikálódott elemek kerülnek kanonizációra; globalizáció (vele szemben ellenállás); kiépülő kapcsolatok, Mo, Chaco..
a kitelepülés után	kb. 10 évvel - folyamatosan	kb. 140- 100 évvel, napjainkban megindulva
hatások	teljes elzártság, nincs külső magyar hatás (nincs levelezés, infrastruktúra, kapcsolat más magyarokkal stb.)	van infrastruktúra, kapcsolat Chacoval, Mendozával, internetes fórumok, hatások, magyarországi utazások hatásai
A chacoi és a misionesi magyar zárványkultúrák létrejöttének eltérő folyamatai		

A közösség beágyazása a provincia kulturális – politikai szövetébe

A közösség kijelölt képviselőivel megkerestük adott településen a polgármestert, az Oberában rendezett ünnepen sikerül beszélni a provincia kormányzójával is.

Az argentin politikusok alapvetően pozitívan és támogatóan álltak a munkámhoz, Jardin Americában a városi telepes nemzeteket tömörítő fórum elnökségi ülésén megemlítették, hogy unikális, hogy valaki az anyaországból szisztematikusan keresse fel és kutassa a leszármazottakat, majd a továbbiakban is segítse a közösséggé válás folyamatát. Ez még a spanyolokra, olaszokra sem jellemző. A kapcsolatok alapvetően lendületet adnak a fejlődésnek, leginkább az érdeklődés miatt, hiszen kíváncsiak az új (magyar) közösségre amely tagjai több, mint száz év után mutatják meg magukat.

A kormányzók számára - mint chaco példája is megmutatta – kitörési pontot jelent, ha van egy közösség amely rendelkezi valamilyen specialitással (európai specifikus kapcsolatok, lobbiképesség, gazdasági kapcsolatok, kulturális kapcsolatok, stb.) Ez növeli közösség erejét, és a kormányzó kapcsolathálózatát is, befolyási területét.

A magyarság kultúrájának, a misionesi magyarok megismertetéséért öt meghatározó TV és Rádióműsorba is elmentem, ahol a munkámról, a magyar kultúra és történelem egyes kérdéseiről, egyetemi oktatásról és ösztöndíjakról beszéltem a fővárosban Posadason és Oberában. Az fiatalok eléréséért a Corpusi „magterületen” egy Turizmus és Történelem

szakirányú gimnázium fiataljainak tartottam előadást. Az iskola érdekessége az, hogy az Igazgatója és több diákja is magyar (A „*kutatómunka általános eredményei*” c. táblázat tartalmaz hiperhivatkozásokat is, amelyek linkekre mutatnak).

Felfedezett magyar emlékek a „Magerületen” Corpus Cristi környékén

megnevezés	hely
A régi kb. 10 évig fennálló magyar klub épülete, az 1940-50 –es évekből	Corpus Cristi
Juan Tóth utca	Corpus Cristi LINK
Németh Utca	Corpus Cristi
Magyar emlékmű (2018) és a Magyar Telepesek Tere	Corpus Cristi LINK!
híd, főtér	Candelária
Templom? (Magyarok vettek részt az építésében)	Corpus Cristi
temető – magyar sírok	Corpus Cristi

A kutatómunka általános eredményei, kivitelezése

NÉV (vagy egyéb kutatói tevékenység)	LAKHELY	KIÉRKEZÉS ÉVE	SZEMÉLYES KAPCSOLATFELVÉTEL: 2019./.../... .
Út Budapest – Buenos Aires; érkezés reggel:			07.05
Buenos – Chaco a nagykövettel autóval 1100 km. éjjel			07.06.
kapcsolatfelvétel a korábbi adatközlőkkel Misionesből, a Corpus Cristi – Santo Pipo 1. fázis előkészítése			07.06 - 07-10.
Chaco – a régi egyesület újranyitása, készletek feltöltése, előző években felgyűjtött ruházat, gyógyszerek összeszedése – Misinesbe busszal 900 km			07.08.
Érkezés Misionesbe:			07.10.
Tóth	Gob. Roca	1900	07.10.

Adatbázis előkészítése a Posadas 1. és Obera 1. Kutatások előkészítése			07.27 - 08.03.
Obera és Posadas városok tekintetében, majd (több ezres városi névjegyzék név ellenőrzése- adatbázis készítés)			
62 család telefonos megkeresése/azonosítása valóban magyarok?			
Vancsik	Jardin America	1917	07. 12
Candelaria, Posadasi adatok előállítás, valamint a kutatások előkészítése			07.10-15
Dosztál	Corpus	1890	07.17
Dostal	Chacra-Corpus	1890?	07.18.
Virág	Jardin AM	1890-1910?	07.18.
Varga	Eldorado	1956	07.18
Festetics - Tolnai	Puerto Esperanza	1947	07.19.
Honfi	Eldorado	?	07.19.
Varga	chacra Corpus	1957	07.19.
Virág A.	Corpus Chacra	- 1930	07.22.
Németh	Corpus	Chacora-Corpus	07.16 / 07.23
Tóth	Santo Pipo	1900?	07.23.
Németh	Corpus	1910	07.23
Toth	Gob. Roca	1890-1900?	07.23.

Kulcsár	Santo Pipo	1920	07.24.
Sersing	Corpus	1922	07.25.
Vancsik	Obera	1930, előtte Py	07.30.
Cot - férje volt magyar	Obera	1902, előtte Br.	07.31.
Gyűlés a felkutatott magyar leszármazottak számára, Corpus Christi			
Somogyi	Obera	?	08.01.
Fiesta de Los Colectividades Obera			08.01.
Kutatás az Archivo de Feder. De Los Colect. Obera			08.02.
László Carola	Posadas	1900	08.05.
Laszló I	Posadas	1901	08.05.
Tompos	Gob. Roca	1909.	08.06.
Popiti	Posadas	1947 kb	08.07.
Czumpf	Posadas	?	08.07.
Kuczera	Posadas	1903	08.07.
Bányai	Andrade chacra	- 1891	08.08.
Az oberai új adatbázis előállítás, a Posadas 2. fázis előkészítése, a Posadas Főváros névjegyzékének áttekintése			08.09 – 08.12
Komjátí	Obera	?	08.13.

Károly	Chacra	?	08.18.
Tompos	Corpus	1909.	08.19.
Gál	Chacra	1905?	08.21.
Federaciones De los Colectividades en Jardin America			08.22.
Iskolai előadás egy magyar leszármazott igazgató vezette gimnáziumban (turizmus / történelem szak) Corpus Christi			08.22.
Adrján	Posadas		08.27.
Irmay	Candelaria	1930?	08.27.
Fekete	Posadas	1929, előtte Rosario	08.28.
Federac. De Los Colect.	Obera	Obera	08.29
Rádió / tv. 5 alkalommal (Posadas, Obera, Jardin America, Corpus Christi)			07.07-08.29 között
„Terepnapló, blog”chacoi misszió II.			
Táblázat: A felkutatott és megtalált családok. A hiperhivatkozások a “terepnapló-blog” vonatkozó bejegyzéseit tartalmazza. ezen blog a nyilvánosságnak készült, ezért általános tájékoztató jellegű.			

Fenti, csak a legfontosabb adatokat tartalmazó táblázatból is látható, az időbeosztás, a családok felfedezésének rendje.

Kutatási eredmények és azok további hasznosítási lehetőségei

A kutatás hozzájárult és hozzájárul ahhoz, hogy

- a döntéshozók láthassák, élnek magyar leszármazottak eddig ismeretlen területeken is, nem végeztünk a magyar diaszpóra egészének megismerésével
- a külügy tájékoztatást kaphat a magyarokról, a magyar leszármazottakról, akik potenciális megkeresőik lehetnek különböző adminisztratív ügyekben
- a felkutatott leszármazottaktól kapott adatokon keresztül kirajzolódik egy újabb, eddig ismeretlen része a magyar nemzeti kultúrának, történelemnek
- a “világnemzeti lét” értelmezéséhez, megéléséhez nélkülözhetetlen eleme a diaszpóránk megismerése, az elszármazott magyarok számontartása
- a felkutatott leszármazottak és a magyarországi rokonaik felvehetik egymással a kapcsolatot (a család egyesítéseket eddig Chacóban segítettem magánereőből, ezt misionésben is folytatom képességem és a rendelkezésre álló adatok szabta határokon belül)
- közvetve a magyar leszármazottak önszerveződésének folyamatához
- közösség egyik alközpontja Oberában alakult meg, ami emeli az egész argentin magyarság presztízsét, megbecsülését, ismertebbé válik a magyarság mint az argentin kultúrát alkotó nemzet
- a most bemutatkozó, és közösségekbe tömörülő magyaroknak köszönhetően a provincia részéről is megnőtt az érdeklődés Magyarország felé
- a provinciális argentin döntéshozókkal való kapcsolat a későbbiekben segíthet a Magyar- Argentín kétoldalú kapcsolatok elmélyítésében

A két hónapnyi rendelkezésre álló idő, a terület nagysága, az adatok hiánya, a nagyjából ismeretlen terep nehezítő körülményként jelent meg, de az elért eredmények szerintem indokoltá teszik a felvetést, miszerint érdemes folytatni nagyobb területen, és hosszabb ideig a kutatást a jövőben.

Kutatásom azért jöhetett létre, mert a mai modern, magyar államnak megvan az igénye arra, hogy a saját diaszpóráját megismerje, segítse. Mára nem kérdés, hogy a nemzeti összetartozás alatt nem csak az anyaországi és a történelmi Magyarország lakosságát értjük, hanem a hazánktól elszakadt testvéreinket is, magyar kultúra alatt pedig a mai magyarországi, a külföldi és diaszpóra magyar kultúráját is.

Hivatkozott művek/ konferenciaanyagok

KESSERŰ (2003): Némethy Kesserű Judit 2003. „Szabadságom lett a börtönöm” Az argentinai magyar emigráció története, 1948–1968. Magyar Nyelv és Kultúra Társasága Budapest.

LUKÁCS 2017: Luács Csaba Értik-e még a magyar szót az argentin őserdőben? in: 2017. május 14. vasárnap 11:02 (letöltési idő 2019. december 1. [LINK](#))

SÁRI (2016): Sári Zsolt A magyar diaszpóra kutatása a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. In: TISICUM Jász – Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve XXV. 457 – 464. Szolnok, 2016.

TORBÁGYI (2004): Torbágyi Péter: Magyarok Latin-Amerikában. Budapest, 2004

TORBÁGYI (2007): Torbágyi Péter Magyar vándormozgalmak és szórványközösségek latin-amerikában a második világháború kitöréséig. Szeged, 2007.

TORBÁGYI (2009): Magyar kivándorlás Latin-Amerikába az első világháború előtt, Szeged, 2009.

ZSONDA (2015): Zsoonda Márk 2015. Település és építészet a chaco magyaroznál. in: Tisztelgés Filep Antal előtt; Pécs. 81 – 127 o.

Konferenciaanyagok:

ZSONDA UW 2019: 2019. 09. 06. Universität Wien - Bécs, Doktori Iskolák VI. Nemzetközi Magyarágtudományi Konferenciája: *Folytonosság és megszakítottság; a chaco, misionesi, mendozai magyar zárványkultúrák fejlődése és a 21. századi Magyarországgal való kapcsolatfelvétel hatásai*”

ZSONDA SZTE 2019: 2019. 06. 27. Federación Internacional De Estudios Sobre América Latina Y El Caribe (Fiealc) Conferencia Internacional SZTE. “*Sigue los pasos de los inconosidos/ incognitos Húngaros (y sus descendientes) en Argentina (Análisis de transformación de la cultura de los colonos húngaros y sus descendientes en provincia del Chaco*”

ZSONDA PTE 2019: 2019. 05. 07. XX Jornadas Iberoamericanas de Pécs (Pécs-Budapest, Conferencia Internacional La globalidad del espacio, los espacios de la globalidad: Iberoamérica.: “*Globalización y la diáspora húngara en (el) Chaco (la cultura húngara – chaqueña junto a la globalización)*”

ZSONDA PTE 2018: Pécs, 2018. 06. 7-8. Farkas Ferenc Nemzetközi Tudományos Konferencia; Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar: “*Alkalmazott társadalomtudomány a gyakorlati közösség-szervezésben dél-amerikai tereptapasztalatok alapján*” (június 8. péntek).

Médiaanyagok /hiperhivatkozások

DÁTUM	MŰSOR/CSATORNA	SZERK.	TÉMA
2019.10.12	Öt kontinens 2018.12.15-i adás	Kalocsai Andrea	A 2019-es KKM-es kutatóexediciómról Misiones provinciában

2019.08	A Canal Ruta14,	Fernando Cabrera	Riport, Obera városban, a munkámról
2019.08.	Posadas en Canal 6	Nerela Larumbe!	Riport a tartományi fővárosban, fiataloknak, a munkámról

[MUNKA TEREPNAPLÓM A FACEBOOKON](#) , amely 2019. július és augusztusi bejegyzéseiben tartalmaz vonatkozó képeket és információkat, benyomásokat.

Budapest, 2019. december 2

Zsonda Márk.